

De jeugd maar geen toekomst?

Naar een effectieve aanpak
van sociale uitsluiting

Henk Spies
Suzanne Tan
Maarten Davelaar

Voorwoord	7
Hoofdstuk 1 Inleiding	11
Hoofdstuk 2 Effectiviteit van interventies voor sociale insluiting	18
2.1 Uitgangspunten	18
2.2 Sociale in- en uitsluiting	21
2.3 Mensbeelden	23
2.4 Discoursen	24
2.5 Interventies	26
2.6 Handelingsstrategieën	27
2.7 Interventies en doelgroepen	30
Hoofdstuk 3 Leven in een achterstandswijk	33
3.1 Inleiding en kerngegevens	33
3.2 De wijken Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis	37
3.3 De wijk Middelland	45
Hoofdstuk 4 Jongeren en sociale uitsluiting	51
4.1 Inleiding	51
4.2 Sociale in- en uitsluiting op macroniveau: kansen en wat je daarmee doet	53
4.2.1 Onderwijs	53
4.2.2 Arbeidsmarkt	57
4.2.3 Discriminatie	63
4.3 Sociale in- en uitsluiting op mesoniveau	67
4.3.1 Familie en sociaal netwerk	67
4.3.2 Opgroeien in een krachtwijk	68
4.3.3 De verlokkingen van een criminele carrière	71
4.4 In- en uitsluiting op microniveau: de houding van jongeren ten opzichte van hun situatie	74
4.4.1 Beleving van de situatie	74
4.4.2 Tijdsbesteding, zoekstrategieën en houding	76
4.5 Van uitsluiting naar insluiting	79

Hoofdstuk 5	Overheidsbeleid: geen jongere aan de kant	82
	5.1 Inleiding	82
	5.2 Beleidscontext	84
	5.3 Organisaties en voorzieningen voor jongeren	87
	5.4 Resultaten van beleid	92
	5.4.1 Kengetallen en stroomcijfers	92
	5.4.2 Beeldvorming onder wijkprofessionals	94
	5.4.3 Beeldvorming onder jongeren	95
	5.5 Sociale uitsluiting als onbedoeld gevolg	98
Hoofdstuk 6	Verschillende interventies en hun doelgroepen	100
	6.1 Van institutionele criteria naar mensbeelden	100
	6.2 Faciliterende dienstverlening door Werkpleinen	103
	6.3 Challenge Sports als pedagogische interventie	106
	6.4 De Nieuwe Kans als compenserende interventie	112
	6.5 De Buzinezzclub als participatieve interventie gericht op ondernemendheid	117
	6.6 Samenvattend: interventies op basis van mensbeelden	122
Hoofdstuk 7	Verschillende typen jongeren	124
	7.1 Inleiding	124
	7.2 Conformisten	126
	7.3 Afhankelijken	130
	7.4 Overlevers	135
	7.5 Ondernemers	140
	7.6 Conclusie	145
Hoofdstuk 8	Van uitsluiting naar insluiting	147
	8.1 Hoe het vaak misgaat	147
	8.2 Hoe het anders kan	150
	8.3 Anders kijken en doen	153
	8.4 Anders organiseren	157
Bijlage 1	Verantwoording	163
Bijlage 2	Biografische gegevens 82 jongeren met wie gesproken is	165
Bijlage 3	Geïnterviewde jongeren in de typologie geplaatst	169
Bijlage 4	Achtergrond 48 geïnterviewde professionals	170
Bijlage 5	Cijfers over wijken	172
Literatuur		178
Over de auteurs		182

Ruim twintig jaar geleden trok ik naar Rotterdam om onderzoek te doen naar uitvallers uit de Jeugdwerkgarantiewet. Ik ging wonen in de toen beruchte Millinxstraat en sprak vele uitvallers in de stad. Het proefschrift dat ik daarover schreef (*Uitsluitend voor jongeren*) was een poging om alle gemengde gevoelens over wat ik hoorde, zag en meemaakte een stem te geven. Over mensen die, als het erop aankomt, waardigheid toch vaak belangrijker vinden dan geld. Over beleid dat met het oog op (kantoor)politieke belangen vaak wat optimistisch naar zichzelf kijkt. Ik probeerde ook een eerste aanzet te doen voor een gedifferentieerde manier van kijken naar jongeren en voor een integrale aanpak van verschillende typen jongeren. Vijftien jaar zijn inmiddels verstreken. In die tijd ben ik op verschillende manieren bezig gebleven met dezelfde problematiek. Samen met jongerenwerkers op straat, om een methodiek te ontwikkelen om risicjongeren weer terug te krijgen naar school of werk. Als adviseur en beleidsmaker in directiekamers, om tot beter beleid en betere uitvoering te komen. Daar heb ik veel van geleerd. Mijn belangrijkste les is dat bijna iedereen, op alle niveaus, op zoek is naar manieren om het beter te doen. De ‘zij’ tegen wie ik me vijftien jaar geleden richtte, zijn de ‘wij’ geworden van de dialoog.

De afgelopen drie jaar hebben we de kans gekregen om soortgelijk onderzoek te doen als waarmee het voor mij twintig jaar daarvoor begon. Natuurlijk wilde ik een paar dingen beter doen dan toen. Het belangrijkste was om van begin tot eind samen op te trekken met anderen: Suzanne Tan, en in een later stadium ook Maarten Davelaar. Beiden hebben uitgebreide onderzoekservaring en grote betrokkenheid bij problematiek, beleid en innovatie in het sociale domein. Als team hebben we beter gewerkt dan ieder van ons afzonderlijk had gekund. Onze ambitie is om die jongeren een stem te geven, die zelden via debat of media hun stem laten horen, om professionals als praktijkdeskundigen aan het woord te laten en om zelf een constructieve bijdrage te leveren. Met dit boek is voor mij een cirkel rond.

Het onderzoek waarop dit boek gebaseerd is, is mogelijk gemaakt door een Europese onderzoekssubsidie. In een consortium van partijen hebben we

in tien Europese steden en landen vergelijkbare studies gedaan naar sociale ongelijkheid en sociale innovatie voor en door jongeren (www.citispyce.eu). Kennisinstituten en lokale overheden werkten daarin samen. Hoewel dit boek alleen gaat over het Nederlandse deel, hebben we dankbaar gebruikgemaakt van inzichten en ervaringen van onze Europese collega's en van resultaten van de internationaal vergelijkende rapporten over verschillende onderdelen van onze studie. Van onze internationale collega's willen we er een aantal bijzonder bedanken. Jill Robinson als coördinator en de hoogleraren Tomas Sirovatka, Simon Güntner, Mikael Stigendal, Helen Higson en Louis Henri Seukwa zijn voor ons van grote waarde geweest voor de inrichting van ons onderzoek. Zij waren met hun ideeën een grote inspiratie. Met name Tomas Sirovatka heeft een belangrijke impuls gegeven voor de theorie die we ontwikkeld hebben. Een samenvatting van die theorie hebben we besproken met prof. dr. Larry Mead, die met zijn boek *Beyond Entitlement* (1986) in Amerika aan de wieg stond van de opkomst van *work first-beleid*, en met prof. dr. Ivar Loedemel. Aan de hand van hun bemoedigende commentaar hebben we de theorie verder aangescherpt.

Onze bijzondere dank gaat ook uit naar onze meelezers Frans Spierings, Isabel Lutz, Ciska Scheidel, Erik van Marissing en Alaoui Alaoui. Aan de hand van hun commentaar hebben we het concept grondig herzien.

Onze grootste dank gaat uit naar de Rotterdamse beleidsmakers en uitvoerders die ons de afgelopen jaren in hun keuken hebben laten kijken en met wie we vele recepten hebben uitgewisseld. We willen van de zijde van de gemeente vooral Richard Scalzo, Ciska Scheidel, Olger van Griensven, Alice Vlaanderen, Marco Conijn, Astrid Verver, Mieke Das, Jolanda Bruijn, Gerda van Benthem, Arne Mooij, Roy Brandenburg, Peter Rieswijk en Aat Brand bedanken. Van de voorzieningen en onderwijsinstellingen willen we vooral Piet Boekhoud, Art-Jan van Cappelle, Johan van Haga, Kamaljeet Kaur, Fatma Demirhan, Laura van Halteren, Ineke Mulder, Suzette Baron, Martijn Hindriks, Sandra Oudenes, Leon Hoek, Patrick Pronk en Reshmi Mahre bedanken. Daarnaast bedanken we ook Henk Medema, Guilherme Carinhoza da Graca, Mustafa Amezrine, Youssef Swaghi, Ali Bouchtoubi en Hicham Mellah voor hun inspanningen om jongeren te benaderen voor een interview.

De jongeren Authmen Benjadi, Lionel Douglas, Shiva van Dongen en Sefa Güler maakten het project leuker en gezelliger en droegen ieder op eigen wijze bij aan het welslagen ervan.

Tot slot willen we Cyril Tholen, Jolanda Wolfs en Emile Gronert bedanken voor de inspiratie die de samenwerking met hen oplevert.

Uiteraard zijn wij volledig verantwoordelijk voor de inhoud van dit boek.

Henk Spies